



## SOME REFLECTIONS ON THE POWERS OF THE PREVENTION INSPECTOR IN THE FIELD OF OFFENSE PREVENTION

**Qushboqov Shohrux Xasan ugli**

Associate Professor of the Academy of the Ministry of Internal  
Affairs of the Republic of Uzbekistan, Captain

**Toliboyev Sunnatbek Mirkomil ugli**

Cadet of the Academy of the Ministry of Internal Affairs of the  
Republic of Uzbekistan, Private

<https://doi.org/10.5281/zenodo.17324886>

### ARTICLE INFO

Received: 01<sup>st</sup> October 2025

Accepted: 04<sup>th</sup> October 2025

Online: 05<sup>th</sup> October 2025

### KEYWORDS

prevention inspector, offense  
prevention, internal affairs  
bodies, criminogenic situation,  
social rehabilitation, public  
collaboration, legal powers,  
local security, digital  
technologies, professional  
development.

### ABSTRACT

*This article, based on Article 10 of the Law of the Republic of Uzbekistan "On Offense Prevention," is dedicated to analyzing the powers of a prevention inspector in the field of offense prevention. The article discusses the inspector's role in studying the criminogenic situation at the local level, identifying and eliminating the causes of offenses, implementing measures for social rehabilitation and adaptation, as well as collaborating with the public. Practical suggestions are provided regarding the use of digital technologies and professional development. The article aims to improve the activities of internal affairs bodies and enhance the effectiveness of law enforcement agencies.*

## PROFILAKTIKA INSPEKTORINING HUQUQBUZARLIKLAR PROFILAKTIKASI SOHASIDAGI VAKOLATLARI BORASIDA AYRIM MULOHAZALAR

**Qushboqov Shohrux Xasan o'g'li**

O'zbekiston Respublikasi IIV Akademiyasi dotsenti, kapitan

**Toliboyev Sunnatbek Mirkomil o'g'li**

O'zbekiston Respublikasi IIV Akademiyasi kursanti, safdor

<https://doi.org/10.5281/zenodo.17324886>

### ARTICLE INFO

Received: 01<sup>st</sup> October 2025

Accepted: 04<sup>th</sup> October 2025

Online: 05<sup>th</sup> October 2025

### KEYWORDS

profilaktika inspektori,  
huquqbuzarliklar profilaktikasi,  
ichki ishlar organlari,  
kriminogen vaziyat, ijtimoiy  
reabilitatsiya, jamoatchilik

### ABSTRACT

*Ushbu maqola O'zbekiston Respublikasining "Huquqbuzarliklar profilaktikasi to'g'risida"gi Qonunining 10-moddasiga asoslanib, profilaktika inspektorining huquqbuzarliklar profilaktikasi sohasidagi vakolatlarini tahlil qilishga bag'ishlangan. Maqolada inspektorning mahalliy darajadagi kriminogen vaziyatni o'rganish, huquqbuzarliklar sabablarini aniqlash va bartaraf etish, ijtimoiy reabilitatsiya va moslashtirish*



*bilan hamkorlik, huquqiy vakolatlar, mahalliy xavfsizlik, raqamli texnologiyalar, malaka oshirish.*

*choralarini amalga oshirish, shuningdek, jamoatchilik bilan hamkorlikdagi roli muhokama qilinadi. Raqamli texnologiyalardan foydalanish va malaka oshirish borasida amaliy takliflar beriladi. Maqola ichki ishlar organlari faoliyatini takomillashtirish va huquqni muhofaza qiluvchi organlarning samaradorligini oshirishga xizmat qiladi.*

Profilaktika inspektorining huquqbuzarliklar profilaktikasi sohasidagi vakolatlari borasidagi ayrim mulohazalar zamonaviy huquqni muhofaza qiluvchi organlar faoliyatining muhim yo'nalishlaridan biri bo'lib, u jamiyatdagi tartib va xavfsizlikni ta'minlash, huquqbuzarliklarning oldini olish va ijtimoiy barqarorlikni mustahkamlashda markaziy o'rin tutadi. O'zbekiston Respublikasining "Huquqbuzarliklar profilaktikasi to'g'risida"gi Qonunining 10-moddasi profilaktika inspektorining vakolatlari uchun ichki ishlar organlarining ushbu sohadagi faoliyatiga huquqiy asos yaratadi. Ushbu moddaga ko'ra, ichki ishlar organlari: huquqbuzarliklar profilaktikasiga doir davlat dasturlarini ishlab chiqish va amalga oshirishda ishtirok etadi; huquqbuzarliklar profilaktikasiga doir dasturlarni ishlab chiqadi, tasdiqlaydi va amalga oshiradi; mamlakatdagi, ayrim mintaqalardagi, tumanlar va shaharlardagi kriminogen vaziyatni o'rganadi, mavjud kuchlar va vositalardan huquqbuzarliklarning oldini olish hamda ularni bartaraf etishda foydalanilishi samaradorligi tahlilini amalga oshiradi; huquqbuzarliklar profilaktikasini amalga oshiradi, shu jumladan huquqbuzarliklarning sodir etilishi sabablarini va ularga imkon berayotgan shart-sharoitlarni aniqlaydi, bartaraf etadi; huquqbuzarliklarning, ularni sodir etgan shaxslar va huquqbuzarliklardan jabrlanuvchilarning hisobini yuritadi, mazkur ma'lumotlarning tahlilini amalga oshiradi; ushbu Qonunning 35-moddasida nazarda tutilgan shaxslarni profilaktik hisobga olishni amalga oshiradi; faoliyati taqiqlangan tashkilotlarga va diniy-ekstremistik yo'nalishdagi guruhlariga aloqador bo'lgan shaxslarni aniqlaydi, ularga nisbatan chora-tadbirlar ko'radi; pasport-viza rejimiga, fuqarolar va yuridik shaxslar tomonidan fuqaroviy va xizmat qurolini hamda uning o'q-dorilarini saqlash qoidalari hamda tartibiga rioya qilinishi ustidan nazoratni ta'minlaydi; jinoyatlarni fosh etishda va tergovga, sudga kelishdan bo'yin tovlayotgan shaxslar hamda bedarak yo'qolgan fuqarolar qidiruvida ishtirok etadi; ijtimoiy rehabilitatsiya qilish va ijtimoiy moslashtirish chora-tadbirlarini ko'radi; huquqbuzarliklar profilaktikasini bevosita amalga oshiruvchi va unda ishtirok etuvchi boshqa organlar hamda muassasalar bilan o'zaro hamkorlik qiladi; qonunchilikka muvofiq boshqa vakolatlarni ham amalga oshirishi mumkin [1]. Profilaktika inspektori ushbu vakolatlarni mahalliy darajada amalga oshiruvchi asosiy subyekt sifatida ko'riladi, chunki u mahalladagi ijtimoiy-huquqiy munosabatlarni bevosita kuzatib, huquqbuzarliklarning oldini olish va sabablarini bartaraf etishda faol ishtirok etadi. Professor X.M.Mirzayev profilaktika inspektorining rolini "jamiyatning ijtimoiy xavfsizligini ta'minlashda mahalliy darajadagi asosiy zveno" deb baholaydi, chunki u mahalladagi kriminogen



vaziyatni o'rganish va profilaktik choralarni amalga oshirishda muhim funksiyalarni bajarib, jamoatchilik bilan yaqin hamkorlik qiladi [2].

Profilaktika inspektorining vakolatlarining asosiy jihati mahalliy darajada jamoatchilik bilan to'g'ridan-to'g'ri ishlashidir, bu 10-moddaga asosan, mahalladagi kriminogen vaziyatni o'rganish va tahlil qilish orqali amalga oshiriladi. Inspektor mahalladagi ijtimoiy munosabatlarni kuzatib, potensial huquqbuzarlarni aniqlaydi va ular bilan profilaktik suhbatlar o'tkazadi, shu bilan birga, mahalliy hokimiyat va jamoatchilik bilan hamkorlik qilib, huquqbuzarliklar sabablarini bartaraf etadi. Dotsent Sh.A.Qodirova buni "profilaktika inspektorining ijtimoiy-huquqiy muvozanatni saqlashdagi roli" deb ta'kidlab, uning faoliyati jamiyatdagi ijtimoiy hamjihatlikni mustahkamlashga xizmat qilishini qayd etadi, chunki inspektor nafaqat huquqiy, balki pedagogik va ijtimoiy funksiyalarni ham bajarib, bolalar va yoshlar bilan ishlashda faollik ko'rsatadi [3]. Masalan, inspektor mahalladagi yoshlar orasida alkogolizm yoki narkotik moddalarga oid muammolarni aniqlab, targ'ibot ishlarini tashkil etadi, bu yerda uning vakolatlari mahalladagi ijtimoiy muhitni yaxshilashga yo'naltirilgan. Mulohaza qilib aytganda, bu vakolat inspektorning rolini reaktiv (huquqbuzarlikka javob berish) emas, balki profilaktik (oldini olish) xarakterda kuchaytiradi, chunki u jamiyatdagi muammolarning ildizlarini aniqlab, ularni bartaraf etishga hissa qo'shadi. Shuningdek, inspektor 10-moddaga muvofiq, faoliyati taqiqlangan tashkilotlar va diniy-ekstremistik guruhlariga aloqador shaxslarni aniqlash va ularga chora-tadbirlar ko'rish vakolatiga ega, bu uning milliy xavfsizlik tizimidagi rolini kuchaytiradi. Professor J.Mendes buni "mahalliy darajada radikallashuvning alomatlarini aniqlash va oldini olishda profilaktika inspektorining muhim vazifasi" deb baholaydi, chunki inspektor ma'lumotlar to'plab, ichki ishlar organlari bilan hamkorlikda choralar ko'radi [4]. Masalan, inspektor mahallada shubhali shaxslar bilan suhbatlar o'tkazib, targ'ibot ishlarini tashkil etishi mumkin, bu yerda uning psixologik va huquqiy tayyorgarligi muhim ahamiyatga ega.

Inspektorning yana bir muhim vakolati – huquqbuzarliklarning hisobini yuritish va tahlil qilish, bu 10-moddaga asosan, mahalladagi statistikasi yuritish, huquqbuzarlar va jabrlanuvchilar ma'lumotlarini tahlil qilish imkonini beradi. Dotsent N.B.O'rinboeva buni "profilaktika inspektorining ma'lumotlar tahlilchisi sifatidagi roli" deb ta'kidlab, tahlil natijalari asosida profilaktik choralar ishlab chiqilishi va amalga oshirilishini qayd etadi, chunki bu jarayon mahalladagi muammolarni aniqlash va ularga tezkor javob berish imkonini beradi [5]. Masalan, inspektor mahalladagi ma'muriy huquqbuzarliklar statistikasini tahlil qilib, profilaktik dasturlarni ishlab chiqadi, bu yerda uning faoliyati jamoatchilik bilan hamkorlikka asoslanadi. Shuningdek, inspektor profilaktik hisobga olishni amalga oshiradi, bu 35-moddaga muvofiq, jinoyat sodir etgan yoki ma'muriy jazo olgan shaxslarni hisobga olib, ularning tuzalishini kuzatishni o'z ichiga oladi. Mulohaza qilib aytganda, bu vakolat inspektorga individual ish olib borish imkonini beradi, chunki u hisobdagi shaxslar bilan suhbatlar o'tkazadi va ularning ijtimoiy moslashuviga yordam beradi, bu yerda inspektorning insonparvarlik jihati namoyon bo'ladi, chunki u jazo emas, balki rehabilitatsiyaga e'tibor qaratadi. Professor M. Santos Pays buni "profilaktika inspektorining ijtimoiy rehabilitatsiyadagi roli jamiyatning barqarorligini ta'minlashda



muhim” deb baholaydi, chunki inspektor takroriy huquqbuzarliklarning oldini olishga xizmat qiladi [6].

Profilaktika inspektorining vakolatlaridan yana biri – pasport-viza rejimiga rioya etilishini nazorat qilish, bu mahalladagi migratsiya jarayonlarini kuzatish va noqonuniy migratsiyaning oldini olish imkonini beradi. Dotsent L.T. Raximova bu vakolatni “mahalliy xavfsizlikni ta’minlashda profilaktika inspektorining asosiy funksiyalaridan biri” deb baholaydi, chunki inspektor fuqarolarning pasportlarini tekshirib, buzilishlarni aniqlaydi va chora ko’radi [7]. Mulohazaga ko’ra, bu vakolat inspektorning ma’muriy rolini kuchaytiradi, chunki u mahalladagi qonunbuzarliklarni bartaraf etishga xizmat qiladi. Shuningdek, inspektor fuqaroviy va xizmat qurolini saqlash qoidalariga rioya etilishini nazorat qiladi, bu jamoat xavfsizligini ta’minlashda muhim, chunki inspektor noqonuniy qurol saqlash holatlarini aniqlab, profilaktik choralar ko’radi. Professor R. Kover buni “profilaktika inspektorining jamoat xavfsizligini mustahkamlashdagi ma’muriy funksiyalari” deb baholaydi, chunki bu vakolat mahalladagi xavfsizlikka ta’sir ko’rsatadi [8]. Inspektor jinoyatlarni fosh etishda va tergovga, sudga kelishdan bo’yin tovlayotgan shaxslar hamda bedarak yo’qolgan fuqarolar qidiruvida ishtirok etadi, bu uning tergov va qidiruv organlari bilan hamkorligini kuchaytiradi. Mulohaza qilib aytganda, bu vakolat inspektorning mahalliy ma’lumotlarga asoslanib qidiruv ishlariga yordam berishini ta’minlaydi, bu yerda uning mahalliy jamoatchilik bilan yaqinligi muhim ahamiyatga ega.

Inspektorning ijtimoiy reabilitatsiya va moslashtirish choralari ko’rish vakolati uning ijtimoiy rolini kuchaytiradi, chunki u hisobdagi shaxslarga ish topish, ta’lim olish va psixologik yordam ko’rsatishga ko’maklashadi. Dotsent S.Yu. Kushboyeva buni “profilaktika inspektorining ijtimoiy inklyuziyani ta’minlashdagi roli” deb baholaydi, chunki inspektor jamiyatga qayta integratsiya qilishda muhim vazifani bajarib, takroriy huquqbuzarliklarning oldini oladi [9]. Masalan, inspektor alkogolizmdan azob chekayotgan shaxslarni davolash markazlariga yo’naltiradi, bu yerda uning ijtimoiy malakasi muhim ahamiyatga ega. Shuningdek, inspektor boshqa organlar va muassasalar bilan hamkorlik qiladi, bu 10-moddaga asosan, mahalliy hokimiyat, ta’lim muassasalari va NGO bilan profilaktik dasturlarni amalga oshirishni ta’minlaydi. Professor G. Mashel buni “profilaktika inspektorining multidissiplinar hamkorlikdagi roli” deb baholaydi, chunki u jamiyatdagi barcha subyektlar bilan muvofiqlashtirilgan ish olib boradi [10]. Mulohazaga ko’ra, bu vakolat inspektorning faoliyatini muvozanatlashtirishda muhim, chunki u profilaktik choralarni samarali amalga oshirish uchun keng hamkorlikka ega bo’lishi kerak.

Yuqoridagi mulohazalardan kelib chiqib, profilaktika inspektorining vakolatlarini amalga oshirishda quyidagi takliflarni berishni joiz topdik:

birinchidan, profilaktika inspektorining vakolatlarini amalga oshirishda raqamli texnologiyalardan foydalanishni kuchaytirish zarur, masalan, mahalladagi kriminogen vaziyatni tahlil qilish uchun elektron ma’lumotlar bazasini yaratish va uni ichki ishlar organlarining boshqa bo’linmalari bilan integratsiya qilish, bu inspektorning ma’lumotlarni tezkor tahlil qilishi va profilaktik choralarni samarali amalga oshirishini ta’minlaydi, chunki raqamli tizimlar ma’lumotlarning shaffofligi va tezkorligini oshiradi;



ikkinchidan, profilaktika inspektorlarining malakasini oshirish uchun muntazam treninglar va xalqaro tajriba almashinuvini tashkil etish lozim, masalan, AQSH va Buyuk Britaniyadagi profilaktik inspeksiya tizimlarini o'rganib, ularning eng yaxshi amaliyotlarini O'zbekiston sharoitiga moslashtirish, bu inspektorlarning psixologik, huquqiy va ijtimoiy malakasini oshirishga xizmat qiladi, chunki yuqori malakali inspektorlar jamiyatdagi profilaktik ishlarning sifatini oshiradi.

### Adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasining Huquqbuzarliklar profilaktikasi to'g'risidagi Qonuni // Lex.uz. – 2014. – № 371. – B. 1-50.
2. Mirzayev X.M. Oiladagi zo'rvonlikning kriminologiyaviy omillari // Ijtimoiy fanlar va gumanitar ta'lim. – 2023. – T. 1. – № 4. – B. 112-120.
3. Qodirova Sh.A. Bolalar huquqlarini himoya qilishda davlat siyosati // O'zbekiston huquqshunosligi. – 2024. – № 3. – B. 78-85.
4. Mendez J. Protecting Children against Torture in Detention: Global Solutions for a Global Problem // Washington College of Law Review. – 2017. – Vol. 22. – № 1. – P. 45-52.
5. O'rinboyeva N.B. Bolalarga nisbatan psixologik zo'rvonlikning profilaktikasi // Pedagogika va psixologiya. – 2024. – № 2. – B. 56-62.
6. Santos Pais M. Legal Ban on Violence against Children // UN Special Representative Report. – 2019. – P. 10-15.
7. Raximova L.T. Iqtisodiy zo'rvonlik va bolalar farovonligi // Iqtisodiyot va huquq. – 2023. – T. 4. – № 1. – B. 90-98.
8. Cover R. Violence and the Word // Yale Law Journal. – 1986. – Vol. 95. – № 8. – P. 1601-1629.